

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง บทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตร จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้สำหรับกำหนดกรอบแนวคิดหลักการ และกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน
2. ข้อมูลอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จังหวัดสุโขทัย
3. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
4. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

1.1 ความหมายของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2558, น.2-3) ได้ให้ความหมายของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หมายถึง อาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก (หมู่บ้านละ 1 คน) จากที่ประชุมอาสาสมัครเกษตรและผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ เกษตรกร องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านเรียกโดยย่อว่า อกม. อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี

หน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญเฉพาะสาขาและเป็นเกษตรกรที่มีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการเกษตรในรูปแบบของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ โดยเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น เกษตรหมู่บ้าน หมอคนอาสา และประมงอาสา เป็นต้น

เพื่อให้อาสาสมัครเกษตรทุกสาขาสามารถบูรณาการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. 2551 เพื่อให้อาสาสมัครเกษตรที่มีอยู่หลายสาขา ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาของเกษตรกร

แต่การปฏิบัติงานเชิงบูรณาการดังกล่าว ยังขาดผู้ประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรด้วยกันเอง รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาสาสมัครเกษตรระดับตำบล คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบคต.) กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายเกษตรกรและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จึงกำหนดให้มีผู้แทนอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านละ 1 คน เรียกว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการปฏิบัติงาน ของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ เกษตรกรในหมู่บ้าน และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาการเกษตรได้ตามภารกิจ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2555, น.18 – 19) ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน กำหนดให้มีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทน และผู้ประสานระหว่างอาสาสมัครเกษตรแต่ละประเภท รวมทั้งเพื่อให้การประสานงานการดำเนินงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของหมู่บ้านกับหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยอำนาจตามความในข้อ 6 และ ข้อ 9 ของระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. 2551 ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ให้แต่ละหมู่บ้านมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเรียกย่อว่า (อกม.) หมู่บ้านละ 1 คน
- 2) ให้อาสาสมัครเกษตรทุกประเภทที่มีในแต่ละหมู่บ้านและผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ที่ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ประกาศบัญชีรายชื่อผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. 2553 เลือกในระหว่างกันเองให้ได้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) หมู่บ้านละ 1 คน กรณีหมู่บ้านใดมีอาสาสมัครหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านเพียงคนเดียวให้ถือว่าอาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านคนนั้น เป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน
- 3) นายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำจังหวัด และนายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำกรุงเทพมหานคร แล้วแต่กรณีเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการคัดเลือกอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตามข้อ 2
- 4) นายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำจังหวัด และนายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำกรุงเทพมหานครเป็นผู้มีอำนาจลงนามในคำสั่งแต่งตั้งอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านให้นายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำจังหวัด หรือนายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำกรุงเทพมหานครแล้วแต่กรณีบันทึกข้อมูลของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ลงในระบบฐานข้อมูลอาสาสมัครเกษตร

5) คุณสมบัติของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านให้เป็นไปตามความในข้อ 2 ของประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ประเภทคุณสมบัติ และการขึ้นทะเบียนอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์ ลงวันที่ 8 กันยายน 2553 ได้แก่ มีความสมัครใจและมีความรู้เฉพาะด้านสาขาที่สมัคร มีหน่วยงานรับรองความสามารถ มีภูมิสำเนาทำการเกษตรในพื้นที่ที่สมัคร ต้องมีความเสียสละ มีสุขภาพแข็งแรง มีความรู้อ่านออก/เขียนได้ มีความสนใจและกระตือรือร้นในงานด้านการพัฒนาการเกษตร เป็นที่ยอมรับและได้รับการคัดเลือกจากชุมชนสามารถติดต่อประสานงานและสื่อสารปัญหาต่างๆ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรภายในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้และเทคโนโลยีที่ได้รับสู่เกษตรกรภายในพื้นที่ได้

6) ให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี นอกจากครบวาระตามวรรคแรก ให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสิ้นสุดสถานภาพการเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน(อกม.) ให้เป็นไปตามความในข้อ 14 ของระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. 2551

7) กรณีมีเหตุให้สถานภาพของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) สิ้นสุดลง ตามข้อ 6 ให้ประธานกรรมการอาสาสมัครเกษตรประจำตำบล รายงานการสิ้นสุดสถานภาพการเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ให้นายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำจังหวัดหรือนายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำกรุงเทพมหานครพร้อมหลักฐานประกอบให้นายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำจังหวัดหรือนายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำกรุงเทพมหานครแล้วแต่กรณี จัดให้มีการคัดเลือกอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ขึ้นแทน แล้วบันทึกข้อมูลลงในระบบฐานข้อมูลอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ภายใน 60 วัน นับจากวันที่ทราบการสิ้นสุดสถานภาพของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) แต่ละคน

1.2 วิธีการสรรหาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2558 ให้อาสาสมัครเกษตรทุกประเภทที่มีในแต่ละหมู่บ้านและผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ประกาศบัญชีรายชื่อผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.2553 เลือกในระหว่างกันเองให้ได้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) หมู่บ้านละ 1 คน กรณีหมู่บ้านใดมีอาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านเพียงคนเดียวให้ถือว่าอาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านคนนั้นเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยให้นายทะเบียนอาสาสมัครเกษตรประจำจังหวัดคือเกษตรจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการคัดเลือกอาสาสมัคร

เกษตรหมู่บ้าน ให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านอยู่ในวาระคราวละ 4 ปี หรือให้สิ้นสุดสถานภาพการเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออก
- 3) ถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถหรือคนไร้ความสามารถ
- 4) เป็นบุคคลล้มละลาย
- 5) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกและถูกจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- 6) คณะกรรมการ อเกษตร. ในตำบลนั้นมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด

1.3 บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2558) ได้ระบุลักษณะการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ไว้ ดังนี้

1.3.1 จัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน

- 1) การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.)
  - (1) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบ เรื่อง สิทธิประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกร คุณสมบัติเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร เอกสารสำคัญที่ต้องใช้ในการขึ้นทะเบียนเกษตรกร และวัน เวลา สถานที่ ในการรับขึ้นทะเบียนเกษตรกร
  - (2) การรับขึ้นทะเบียนและปรับปรุงข้อมูล ให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ช่วยตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสารหลักฐาน และตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น
- 2) การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.)
  - (1) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบในเรื่อง สิทธิประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) คุณสมบัติเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) เอกสารสำคัญที่ต้องใช้ในการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) และวัน เวลา สถานที่ รับขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.)
  - (2) การรับขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) ให้อาสาสมัครเกษตรช่วยเจ้าหน้าที่รับคำร้องและตรวจสอบเอกสารและ ตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับเบื้องต้น
  - (3) การทำประชาคม ให้อาสาสมัครเกษตรช่วยปิดประกาศเพื่อทำประชาคม และเข้าร่วมให้ข้อมูลและตรวจสอบเวทีประชาคม
  - (4) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ออกสุ่มตรวจสอบแปลงของเกษตรกร

1.3.2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน

- 1) รวบรวมข้อมูลปัญหาความต้องการของอาสาสมัครเกษตร 13 สาขา และเกษตรกรในหมู่บ้าน
- 2) เข้าร่วมเวทีจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน/ตำบลและเสนอข้อมูลการเกษตรในเวทีจัดทำแผน

1.3.3 ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน

- 1) สสำรวจความต้องการความรู้ของเกษตรกรจากอาสาสมัครเกษตร 13 สาขา และเกษตรกรในหมู่บ้าน
- 2) ช่วยประสานงานเจ้าหน้าที่วิทยากร
- 3) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในด้านที่ตนมีความรู้ความชำนาญ

1.3.4 ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- 1) เฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยจากโรคแมลงศัตรูพืชระบาด และภัยพิบัติธรรมชาติ
  - (1) จัดทำแปลงพยานณ์เพื่อติดตามสถานการณ์การระบาด
  - (2) ประสานข้อมูลศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)
  - (3) แจ้งเตือนภัยผ่านกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/อบต./เสียงตามสาย/วิทยุชุมชน ฯลฯ
  - (4) ติดตามข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา ฯลฯ
- 2) สสำรวจพื้นที่ประสบภัยระหว่างเกิดภัย

ประสานงานเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องและให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ประสบภัยในการเตรียมเอกสารหลักฐานการขอรับความช่วยเหลือและสำรวจพื้นที่ประสบภัย
- 3) การช่วยเหลือผู้ประสบภัยหลังเกิดภัย
  - (1) ช่วยแจ้งนัดหมายเกษตรกร
  - (2) ช่วยรวบรวมและตรวจสอบหลักฐานเบื้องต้น
  - (3) ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่เจ้าหน้าที่

สรุปได้ว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการเกษตร และการพัฒนาการเกษตรในหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้ประสานเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ เกษตรกร องค์กรและหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักในหมู่บ้าน มีความเข้าใจปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ทำให้การพัฒนาด้านการเกษตรตรงความต้องการของเกษตรกร

1.4 สิทธิประโยชน์ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

1.4.1 สิทธิประโยชน์ตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. 2551 ได้แก่ มีบัตรประจำตัว ได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับโอกาสในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการพัฒนาการเกษตร การพัฒนาการสหกรณ์ การทัศนศึกษาดูงานตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดขึ้น อาสาสมัครที่มีผลงานดีเด่น ซึ่งผ่านการคัดเลือก จะได้รับการประดับเครื่องหมาย หรือประกาศเกียรติคุณ หรือเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด ได้รับการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการตามหลักการสหกรณ์ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด ได้รับสิทธิประโยชน์อื่นใดเพิ่มเติมตามที่คณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกำหนด

1.4.2 สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทนตามภารกิจที่ช่วยปฏิบัติงาน ได้แก่ อาสาสมัครเกษตรและบุตรธิดามีสิทธิได้รับการพิจารณาให้เข้ารับการศึกษาดูงานในหน่วยงานต่างๆ ของสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต เครื่องมือ/อุปกรณ์การเกษตรตามความเหมาะสมเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางราชการกำหนด ค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานช่วยเหลืองานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขึ้นอยู่กับระดับความยาก-ง่ายของแต่ละชิ้นงาน โดยคำนึงถึงการใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานแต่ละอย่างด้วย เช่น ค่าเก็บข้อมูลทางบัญชีและการติดตาม ค่าสำรวจข้อมูลปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรทั้งพืช ประมงและปศุสัตว์ ค่าจัดเก็บและรายงานข้อมูลเกี่ยวกับภาวะการผลิตทางการเกษตรเพื่อการพยากรณ์และเตือนภัยล่วงหน้าราคาสินค้าเกษตร ณ ไร่นา และ ณ ตลาดกลางที่สำคัญของจังหวัด ค่าตรวจประเมินแปลงเบื้องต้นเพื่อการรับรองสินค้าเกษตร (GAP) ค่าตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างดินให้กับเกษตรกร ค่าตรวจสวนยางพาราสงเคราะห์แทนพนักงาน ค่าปฏิบัติงานในสาขางานต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามสถานการณ์ความจำเป็น ค่าปฏิบัติงานอื่นๆ ที่หน่วยงานมอบหมายให้ดำเนินการ

2. ข้อมูลอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จังหวัดสุโขทัย

สำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย (2557, น.46) ได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้มีการรับสมัครตัวแทนเกษตรกรจากทุกหมู่บ้าน แล้วทำการคัดเลือกให้เหลือหมู่บ้านละ 1 คนเพื่อเป็นอาสาสมัครเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร จัดทำคำสั่งแต่งตั้ง

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านขึ้น ในปี พ.ศ.2558 จำนวน 843 คน เพื่อทำหน้าที่ประสานความเชื่อมโยง การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ ทั้ง 13 สาขา เพื่อให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาการ เกษตรของหมู่บ้านตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และ ยั่งยืน

ตารางที่ 2.1 จำนวนอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านรายอำเภอของจังหวัดสุโขทัย

ที่	อำเภอ	ประชากรอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (ราย)
1	เมืองสุโขทัย	86
2	บ้านด่านลานหอย	71
3	คีรีมาศ	100
4	กงไกรลาศ	109
5	ศรีสัชนาลัย	134
6	ศรีสำโรง	118
7	สวรรคโลก	117
8	ศรีนคร	49
9	ทุ่งเสลี่ยม	59
	รวม	843

2.1 โครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

สำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย (2557, น.46-47) เมื่อปี พ.ศ.2557 กรมส่งเสริม การเกษตรได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) โดยมีกิจกรรม ดังนี้

- 1) ประชุมคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัด (อกษ.จ.) จำนวน 2 ครั้ง
- 2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

ตารางที่ 2.2 แผนปฏิบัติงาน โครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ปี 2557

กิจกรรม	แผนปฏิบัติงาน											
	ปี 2556			ปี 2557								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1.ประชุม คณะกรรมการ อาสาสมัครเกษตร จังหวัด (อกษ.จ.)						*		*				
2.การจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของ อาสาสมัครเกษตร หมู่บ้าน (อกม.) 9 อำเภอ เป้าหมาย 843 ราย									*			

(1) การประชุมคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัด (อกษ.จ.) ดำเนินการโดยสำนักงานเกษตรจังหวัด จำนวน 2 ครั้ง คือ ในเดือนมีนาคม และเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2557 คณะกรรมการจำนวน 13 คน ซึ่ง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2551, น.6) ให้มีคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัด เรียกโดยย่อว่า อกษ.จ. ประกอบด้วย กรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัด มาจากผู้แทนคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรอำเภอที่มีอยู่ในจังหวัดนั้นอำเภอละ 1 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คนและกรรมการที่ปรึกษา จำนวน 2 คน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง อกษ.จ. โดยคณะกรรมการฯ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตรของจังหวัด เป็นตัวแทนและทำหน้าที่กำกับดูแล อาสาสมัครเกษตรระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน อำนวยการดำเนินงาน ประสาน จัดทำและบูรณาการแผนงานโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัครเกษตรทุกหน่วยงาน โดยประกอบด้วยหัวข้อการประชุม ดังนี้

- การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเกษตร การขึ้นทะเบียน การพัฒนา และจัดอบรมอาสาสมัครเกษตร
- การพิจารณากำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม และกิจกรรมต่างๆ ของอาสาสมัครเกษตรให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร
- การติดตามและประเมินผลกิจกรรมของอาสาสมัครเกษตรในจังหวัดและรายงาน

ให้คณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกรทราบ

(2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.)

การจัดเวทีในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านของจังหวัดสุโขทัยทั้ง 843 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดและอำเภอ ได้พบปะพูดคุย ถึงบทบาทหน้าที่ต่างๆของ อกม. ได้แก่ การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานการเกษตร การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน การประสานงานถ่ายทอดความรู้ และการติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน ปัญหาอุปสรรคต่างๆในรอบปีที่ผ่านมา แนวทางแก้ไข เพื่อพัฒนาการทำงานของ อกม.

จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ดำเนินการโดยสำนักงานเกษตรอำเภอ อำเภอละ 1 ครั้ง เป้าหมายรวมทั้งสิ้น 843 ราย โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ประชุมทีมงานระดับจังหวัดเพื่อวางกรอบการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ระดับอำเภอ

2. ดำเนินการจัดเวทีฯ ตามแผนที่กำหนด โดยบูรณาการร่วมกับโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และ โครงการอื่นๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตร/หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น

3. สรุปและรายงานผลการอบรม ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบ

4. ติดตามและรายงานผล

(3) ติดตามผลการนำความรู้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไปปฏิบัติ สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ทุกราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลการนำความรู้ไปปฏิบัติของเกษตรกร แล้วนำไปบันทึกในระบบฐานข้อมูลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตร

(4) สุ่มตรวจเยี่ยมอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

(5) กำหนดประเด็นติดตามโครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในแผนการติดตามนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรของสำนักงานเกษตรจังหวัด ซึ่งจะติดตามทุก ๆ 2 เดือน

2.2 ผลลัพธ์การดำเนินงาน

อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) สามารถปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการประชาสัมพันธ์งานหรือโครงการ รวมทั้งให้ข้อมูลและแจ้งเตือนภัยธรรมชาติแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานงาน ช่วยเหลือ และให้ข้อเสนอแนะแก่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนเป็นวิทยากรให้คำปรึกษา แนะนำ และถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในหมู่บ้าน

3. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

3.1 ความหมายของความคิดเห็น

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 , น.2549) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นข้อพิจารณาว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาความคิดประกอบถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม

สุพัตรา สุภาพ (2545, น.132) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการ แสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการ แสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้

สุนทร โคมิน (2542, น.394) กล่าวว่า ความคิดเห็น คือ คำพูดซึ่งแสดงออกซึ่งความเชื่อบางอย่าง เจตคติบางอย่างหรือค่านิยมบางอย่างของผู้พูด ฉะนั้นการที่ความคิดเห็นเป็นเพียงคำพูดที่แสดงออก บ่อยครั้งจึงมักพบว่าเราไม่สามารถจะยึดถือคำพูดที่ตนแสดงออกมาได้มากนัก เนื่องจากมีปัจจัยเหตุผลมากมายที่คนมักไม่พูดหรือแสดงออกถึงสิ่งที่ผู้นั้นรู้สึกนึกคิดจริงๆ อยู่ในใจ ในการศึกษาทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นนี้ มักจะแยกแยะข้อแตกต่างระหว่างเจตคติที่แสดงต่อชุมชนกับเจตคติส่วนตัว ฉะนั้นเราก็สามารถแยกแยะข้อแตกต่างระหว่างความเชื่อและค่านิยมที่แสดงต่อชุมชนและที่เป็นส่วนตัวได้ ด้วยเหตุนี้ยังอยู่ในภาวะการณ์ที่เป็นส่วนตัวได้มากเท่าใด การแสดงออกของความคิดเห็น เจตคติ ค่านิยม ก็ยิ่งจะสอดคล้องกับความเป็นจริงในส่วนลึกได้มากเท่านั้น

จากแนวคิดต่างๆ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความคิดเห็น คือ การอธิบายเหตุผลที่เกิดจากความรู้สึกที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคล และความคิดเห็นจะเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริงและเจตคติ โดยความคิดเห็นนั้นมีความแตกต่างจากทัศนคติและเจตคติ คือความคิดเห็นจะมีความหมายที่แคบกว่าและไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทางอารมณ์ หรือพฤติกรรม

3.2 องค์ประกอบของความคิดเห็น

ธิดา โมสิกรัตน์ (2547, น.56) กล่าวว่าความคิดเห็นของบุคคลสื่อถึงกระบวนการคิด ทักษะ ภาษา ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

3.2.1 ที่มา โดยปกติคนเราจะสื่อสารด้วยความคิดเห็น แต่จะแสดงความคิดเห็นเมื่อมีเหตุการณ์ เรื่องราว หรือมี “ที่มา” ซึ่งกระทบความรู้สึก อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ก่อน เป็นสารที่

กระตุ้นความคิดกระทบอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เป็นปฏิกริยาที่เกิดขึ้นและต้องการแสดงให้คนอื่นทราบ

3.2.2 ข้อเสนอแนะ สารที่เป็นความคิดเห็น จะมีข้อมูลรายละเอียดต่างๆ จากประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตน หรือเป็นข้อสรุปของคนอื่น ซึ่งนำมาเป็นข้อมูลประกอบหรือใช้สนับสนุนความคิดเห็น ซึ่งอาจจะกลายเป็นข้อเท็จจริงที่ควรเชื่อถือต่อไปก็ได้

3.2.3 ข้อสรุป เป็นข้อเสนอแนะ วินิจฉัย สันนิษฐาน คาดคะเน หรือประเมินค่า เพื่อสรุปเป็นความคิดเห็นให้ยอมรับหรือนำไปปฏิบัติต่อไป

3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ดวงอุมา โสภกา (2551, น.21) ได้สรุปปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลซึ่งทำให้บุคคลแต่ละคนแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกัน หรือแตกต่างกันไว้ ดังนี้

3.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

1) ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย คือ เพศ อวัยวะ ความครบถ้วน สมบูรณ์ของอวัยวะต่าง ๆ คุณภาพของสมอง

2) ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และการศึกษาทำให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น และคนที่มีความรู้มากมักจะมี ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

3) ความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติของบุคคลต่อเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจจะได้ จากการเรียนรู้จากกลุ่มบุคคลในสังคม หรือจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

4) ประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้มีความรู้ ความ เข้าใจในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่องาน ซึ่งจะส่งผลต่อความคิดเห็น

3.3.2 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่

1) สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นของบุคคล เป็นการได้รับข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล

2) กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล เพราะเมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใด ก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความเห็นไปตามกลุ่มหรือสังคมที่อยู่

3) ข้อเท็จจริงในเรื่องต่าง ๆ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับทั้งนี้ เพราะข้อเท็จจริงที่แต่ละบุคคลได้รับแตกต่างกัน ก็จะมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

วัลลภ รัฐนัตรานนท์ (2545, น.102-117) ได้เขียนในเอกสารประกอบการเรียนการสอนของคณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช่วัดเจตคติหรือ ทัศนคติ หรือความคิดเห็น ที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายมี 4 วิธี คือ

3.4.1 วิธีวัดแบบสเกล วัดความต่างทางศัพท์ (S-D Scale = Semantic differential scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยอาศัยคุณสมบัติที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี – เลว ขยัน – ขี้เกียจ เป็นต้น

3.4.2 วิธีลิเคิร์ตสเกล (Likert scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น ที่นิยมกันมากที่สุด เพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลาผู้ตอบ ผู้ตอบสามารถแสดง ทัศนคติในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ โดยยึดอันดับความชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบ และให้คะแนน 5 4 3 2 1 หรือ +1 +10 -1 -2 ตามลำดับ 11

3.4.3 วิธีกัทแมนสเกล (Guttman scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติ หรือความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับทัศนคติ สูง – ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกัน ได้อย่างต่ำสุดหรือสูงสุด และแสดงถึงการสะสมของข้อความความคิดเห็น

3.4.4 วิธีเทอร์สโตนสเกล (Thurstone scale) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดออกเป็น ปริมาตรแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งความคิดเห็น หรือทัศนคติไปในทางเดียว และเสมือนว่าเป็น Scale ที่มีช่วงห่างกัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

4.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร มีผู้ที่ให้ความหมายแตกต่างกันไปดังนี้ พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556, น.14) การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดี กินพอดี และมีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง เป็นกระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการบริการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตร โดยอาศัยการให้การศึกษาแบบ นอกโรงเรียนแก่เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกรและบุคคลอื่นที่สนใจ โดยวิธีการฝึกปฏิบัติจริงและ เน้นถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในการปรับปรุงพัฒนา ประสิทธิภาพในการผลิตและความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

(<http://pirun.kps.ku.ac.th/~b5126380/doc5.html>)

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น.18) การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการให้การศึกษานอกระบบเพื่อบริการความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งการบริการเกี่ยวกับบุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ให้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเองได้ พัฒนาการผลิตและชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ตามที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร คือ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร และครอบครัวเกษตรกร ทั้งด้านเทคนิคและวิธีการต่างๆ ให้เกษตรกรมีความสามารถในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการพัฒนาครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4.2 ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2556, น.14) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร โดยการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร ก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรได้โดยสามารถสร้างรายได้ พัฒนาสถานะเศรษฐกิจ สังคมชนบท และครอบครัวเกษตรกรให้มีสภาพที่ดีได้ ดังนั้น ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญหลายด้าน คือ

- 1) การเกษตรเป็นพื้นฐานของการผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรของโลก
- 2) การพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินการผลิต
- 3) การพัฒนาสถานะเศรษฐกิจของเกษตรกรและครอบครัว ตลอดชุมชนและประเทศไทย
- 4) การพัฒนาชีวิตเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกร
- 5) พัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดเหมาะสมและคุ้มค่ากับการผลิตพัฒนาประเทศ
- 6) การพัฒนาประเทศ โดยอย่างยิ่งเกษตรกรที่เป็นเกษตรกรกรมหากได้รับการพัฒนา ที่มีสถานะเศรษฐกิจสังคมที่ดี มีความมั่นคงส่งผลให้ประเทศมั่นคงด้วย

ดังนั้น การพัฒนาเกษตรจึงเป็นพื้นฐานสำคัญเบื้องต้นของการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ และหากจะต้องพัฒนาอย่างจริงจังจำเป็นต้องมุ่งพัฒนานั้นเกษตรอุตสาหกรรม (Agroindustry) เพิ่มรายได้อย่างแท้จริงแต่การพัฒนาการเกษตรย่อมอาศัยการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเพื่อพัฒนาผลผลิตสูงสุดทั้งปริมาณและคุณภาพ โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงการให้

ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าดังกล่าวแล้วจำเป็นต้องมีการนำไปถ่ายทอดและส่งเสริมแก่เกษตรกรในการนำไปปฏิบัติซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด

4.3 หลักการส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น.18) อธิบายหลักการส่งเสริมการเกษตรไว้ดังนี้

1) การส่งเสริมการเกษตรควรมีลักษณะของระบบงานส่งเสริมการเกษตร ที่เน้นให้กระบวนการให้การศึกษา การบริการความรู้การเกษตรเพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทักษะ หรือพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายไปในทางที่ดีขึ้น โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ

2) ยึดหลักการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานในทุกเรื่องทั้งด้านเทคโนโลยีผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งเรื่องการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐหน่วยงานต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนและภาคเกษตรกร เพื่อความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่ระดับพื้นที่ ท้องถิ่น จังหวัด จนถึงระดับชาติ

3) บุคคลเป้าหมายควรเน้นเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ เป้าหมายที่ด้อยโอกาสเป็นลำดับแรก แล้วจึงขยายออกไปสู่บุคคลและพื้นที่อื่นๆ

4) บุคคลเป้าหมายควรเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ภายใต้ศรัทธา ความเชื่อ และประเพณีของกลุ่มเป้าหมายหรือชุมชนที่นักส่งเสริมการเกษตรเข้าไปดำเนินการด้วยความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ

5) เน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือสถาบันของกลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็น การสร้างพลังเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเอง และการพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในชุมชน

6) เน้นการสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชนด้านการเกษตร เพื่อเป็นแกนนำในการทำงานส่งเสริมการเกษตรให้กระจายสู่บุคคลเป้าหมายได้มากที่สุด เพราะนักส่งเสริมการเกษตรไม่สามารถเข้าถึงบุคคลเป้าหมายได้ครบทุกราย

7) สิ่งที่น่าไปส่งเสริมต้องเริ่มที่ความจำเป็นพื้นฐานและเร่งด่วนในการแก้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย เริ่มจากเรื่องง่ายๆ ไปสู่เรื่องยาก เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ เริ่มจากการส่งเสริมในพื้นที่เล็กๆ ไปสู่ขนาดใหญ่ เช่น เริ่มส่งเสริมในแปลงเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ หมู่บ้านนำร่อง แล้วจึงขยายไปสู่พื้นที่กว้างขวางขึ้นไประดับท้องถิ่น ตำบล อำเภอ

8) ความรู้และเทคโนโลยีที่ใช้ในการส่งเสริมการเกษตรต้องเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมและปลอดภัย การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นมิตรกับสุขภาพ

และสภาพแวดล้อม คุ่มค่าการลงทุน ไม่ซับซ้อน โดยยึดหลักการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ อนุรักษ์พลังงาน ไม่ขัดแย้งวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อความยั่งยืนของสังคมและสิ่งแวดล้อม

9) ความสำเร็จของงานส่งเสริมการเกษตรเน้นที่การทำให้บุคคลเป้าหมายช่วยเหลือตนเองได้ รวมถึงการพึ่งพากันและกันภายในกลุ่ม สถาบัน ชุมชน ซึ่งการช่วยเหลือตนเองได้นั้นหมายถึงชุมชนเกษตรที่เป็นเป้าหมายนั้นมีความเข้มแข็ง สามารถคิด ตัดสินใจ และดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนได้เป็นลำดับแรก โดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก หรือในกรณีประสบภัยธรรมชาติก็สามารถร่วมมือกันบรรเทาปัญหาเบื้องต้นและติดต่อประสานงานขอความช่วยเหลือจากภายนอกได้และสามารถฟื้นตัวได้เร็ว

4.4 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

เฉลิมศักดิ์ คุ่มศิริ (2556, น.8-13) กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมการเกษตร โดยพิจารณาตามหลักการสื่อสารและลักษณะของชุมชนได้ ดังนี้

4.4.1 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงบุคคลหรือผู้รับสารเป็นเกณฑ์

- 1) แบบรายบุคคลหรือแบบบุคคลต่อบุคคล
- 2) โดยกลุ่มบุคคล
- 3) แบบมวลชน

4.4.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงวัตถุประสงค์หรือตัวสารเป็นเกณฑ์

- 1) โดยการเลือกส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว
- 2) โดยการเลือกเรื่องส่งเสริมหลาย ๆ เรื่อง
- 3) โดยการเลือกเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับฟาร์มและบ้านเรือน

4.4.3 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงเจ้าหน้าที่หรือผู้ส่งสารเป็นเกณฑ์

- 1) การใช้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความรู้แบบกว้าง
- 2) การใช้ทีมนักวิชาการ
- 3) การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน
- 4) การใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อมวลชน

4.4.4 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงช่องทางหรือสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริม

การเกษตร

- 1) โดยใช้สื่อคาพูด
- 2) โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์
- 3) โดยใช้สื่อภาพและเสียง
- 4) โดยใช้สื่อกิจกรรม

วิธีการส่งเสริมการเกษตร โดยอิงชุมชนเป็นเกณฑ์

- (1) ในชุมชนชนบท เป็นการส่งเสริมในพื้นที่การเกษตรที่อยู่ในชนบท เช่น นาข้าว ไร่มันสำปะหลัง ไร่นาสวนผสม
- (2) ในชุมชนเมือง เป็นการส่งเสริมการเกษตรที่ดำเนินการในชุมชนเมือง เช่น สวนผักในเมือง โรงเรียนกล้วยไม้ ไม้ดอกต่างๆ

4.4.5 เทคนิคและวิธีการส่งเสริมเกษตร มีมากมายหลายชนิดนักส่งเสริมที่ดีจะต้องเข้าใจพื้นฐานของผู้ฟัง และเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีอย่างถูกต้อง ให้เหมาะกับการเรียนของผู้ฟังวิธีการส่งเสริมพอจะแยกออกเป็นพวกใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ

1) แบ่งตามลักษณะการใช้ ได้แก่

(1) การติดต่อสื่อสารแบบรายบุคคล เช่นเจ้าหน้าที่ไปพบเกษตรกรที่บ้าน เกษตรกรไปพบเจ้าหน้าที่ที่สำนักงาน การติดต่อระหว่างกันทางโทรศัพท์การติดต่อกันทางจดหมายการสาธิตให้ดูผล

(2) การติดต่อสื่อสารแบบกลุ่ม เช่นการประชุมการบรรยายการอบรมสัมมนาการประชุมอภิปรายการประชุมดูผลของการสาธิตการทัศนศึกษาการสอนการเรียนในโรงเรียนและการประชุมอื่น ๆ

(3) การติดต่อสื่อสารแบบมวลชน เช่น การทำป้ายประกาศ แจกความเอกสารใบปลิวหนังสือเวียนหนังสือพิมพ์ วารสารต่าง ๆ การจัดนิทรรศการวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์

2) แบ่งตามรูปร่างของอุปกรณ์ ได้แก่

(1) การติดต่อสื่อสารแบบใช้ข้อความเช่น ป้ายประกาศแจกความ เอกสารใบปลิว บทความทางหนังสือพิมพ์ จดหมายส่วนตัว จดหมายเวียน

(2) การติดต่อสื่อสารแบบใช้ภาษาพูด เช่น ประชุมสัมมนาต่างๆ เจ้าหน้าที่ไปพบเกษตรกรที่บ้าน โทรทัศน์ วิทยุ

(3) การติดต่อสื่อสารแบบใช้ทัศนูปกรณ์ เช่น แผนภูมิแผนผังตารางต่างๆ ภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์การจัดนิทรรศการภาพโฆษณา (โปสเตอร์) การให้ดูผลสาธิต

(4) การติดต่อแบบใช้ภาษาพูดควบคู่กับ ทัศนูปกรณ์ เช่น การสาธิตวิธีทำการประชุมให้ดูผลสาธิต การประชุมต่างๆ โดยใช้ทัศนูปกรณ์ช่วย รายการทางโทรทัศน์ต่าง ๆ

4.5 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น.25 – 28) การส่งเสริมการเกษตรมีวิธีการที่หลากหลาย เมื่อประมวลเป็นรูปแบบต่างๆ จะมีรูปแบบสำคัญๆ ประมาณ 4 รูปแบบ ซึ่ง FAO ได้รวบรวมจากรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในประเทศต่างๆ ดังนี้

4.5.1 การถ่ายทอดเทคโนโลยี มีที่มาจากแนวคิดด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการให้บริการการเกษตรมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงทางอาหาร และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตชาวชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงทางอาหาร และเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือน รูปแบบดังกล่าวนี้ เช่น

- การส่งเสริมการเกษตรโดยภาครัฐ (Ministry-Based Agricultural Extension)
- การฝึกอบรมและเยี่ยมชม (training and Visit Extension)

4.5.2 การส่งเสริมแบบมีส่วนร่วม มีที่มาจากแนวคิดด้านการศึกษานอกระบบและการเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ มีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตชาวชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือน จัดระบบและเอื้ออำนวยให้เกษตรกรสร้างทุนทางสังคม รูปแบบดังกล่าวนี้ เช่น

- การส่งเสริมผ่านผู้นำชุมชน (Animation Rural)
- การพัฒนาชนบทแบบบูรณาการ (Integrated Rural Development)
- การส่งเสริมโดยองค์กรชุมชน (Farmer-Based Extension Organization)

4.5.3 การส่งเสริมแบบตลาดนำการผลิต มีที่มาจากแนวคิดด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการให้บริการการเกษตร มีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงทางอาหาร และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตชาวชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงทางอาหารและการเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือน รูปแบบดังกล่าวนี้ เช่น

- การส่งเสริมรายสินค้าเกษตร (Commodity-Based Advisory System)
- การส่งเสริมโดยใช้นวัตกรรมและการตลาดนำการผลิต

(Innovative, Market – Driven Extension Approaches)

- การให้บริการ/คำแนะนำแก่เกษตรกรระดับก้าวหน้าโดยภาคเอกชน

(Privately Managed Out Grower Advisory Services)

- ความร่วมมือภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnerships)
- ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน เกษตรกร ในการทำสัญญาล่วงหน้า

(Contract Farming)

4.5.4 การส่งเสริมการศึกษานอกระบบ มีที่มาจากแนวคิดด้านการศึกษานอกระบบ และการเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ มีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตชาวชนบท และปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระบบและเอื้ออำนวยให้เกษตรกรสร้างทุนทางสังคม และฝึกอบรมเกษตรกรให้สามารถจัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน รูปแบบดังกล่าวนี้ เช่น

- โรงเรียนเกษตรกร (Farmer Field Schools)
- ศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- การส่งเสริมโดยใช้ฐานการศึกษา (University-Based Extension)

ความเหมาะสมของการใช้รูปแบบส่งเสริมการเกษตรแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมในขณะนั้น

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ที่ได้มีการศึกษาไว้ พบว่า มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ดังนี้

5.1 สถานภาพส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานะภาพส่วนบุคคลของอาสาสมัครเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ดังนี้

5.1.1 เพศ

ระพีภัทร์เสริมสุข จิระ โชติ (2556, น.56) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านส่วนมาก เป็นเพศชาย เช่นเดียวกับ ผุสดี จันทร (2556, น.57) ที่ศึกษา เรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดนครนายก ที่พบว่า อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.7 เป็นเพศชาย นอกจากนี้ สุวิสาส์ กันตอนัตพร (2554, น.42) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี คือ สามในสี่เป็นเพศชาย และยังมี ทศนีย์ บุญเกล้า (2554, น.48) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม ร้อยละ 96.90 เป็นเพศชาย

5.1.2 อายุ

ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระ โชติ (2556, น.56) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า อาสาสมัครเกษตรกร

หมู่บ้านมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 40.5) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ ผุสดี จันทร (2556, น.57) ที่ศึกษา เรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดนครนายก ที่พบว่า อายุ ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านร้อยละ37.6 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ซึ่งอายุไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

5.1.3 ระดับการศึกษา

ชำนาญ เมืองทอง (2555, น.45) ได้ศึกษาบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อกรมส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 32.7 จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) เช่นเดียวกับ ทศนีย์ บุญเกล้า (2554, น.48) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม ส่วนใหญ่ร้อยละ 43.88 จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) ซึ่งต่างกับ ผุสดี จันทร (2556, น.58) ที่ศึกษา เรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดนครนายก ที่พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 36.1 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และนายเจษฎา กาพย์ไชย (2556, น.50) ที่ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 40.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

5.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย จำนวนแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือน การประกอบอาชีพหลักของครัวเรือน รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือน รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือน รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน รายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือน หนี้สินของครัวเรือน ลักษณะและขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร

5.2.1 จำนวนแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือน

ธวัชชัย กฤตราชนันต์ (2553, น.48) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดกาญจนบุรี ร้อยละ 59.74 มีจำนวนแรงงานที่ทำการเกษตรในครัวเรือน จำนวน 2 คน โดยจำนวนแรงงานที่ทำการเกษตรในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่มณฑิรา พุกษกลำมาศ (2554, น.115) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า มีแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.39 คน

5.2.2 การประกอบอาชีพหลักของครัวเรือน

ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระ โขติ (2556, น.59) ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า อาชีพหลักของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.9) มีอาชีพหลักเป็นอาชีพทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้อง กับ กัณณิดา บุญยิ่ง (2557, น.40) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในการส่งเสริมการเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.5 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

5.2.3 ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร

คำริ ชาวพะเยาว์(2554, น.68) ศึกษาการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดพะเยา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีแรงงานที่ใช้ในการเกษตรเฉลี่ย 3.16 คน มีพื้นที่การเกษตรของตนเองเฉลี่ย 16.90 ไร่ ชำนาญ เมืองลอง (2555, น.96) ได้ศึกษาบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองที่เพิ่มขึ้นทำให้อาสาสมัครเกษตรต้องรับผิดชอบในการดูแลเพิ่มขึ้นด้วย จึงมีเวลาปฏิบัติงานน้อยลง มณฑิรา พฤษภกัฒมาศ (2554, น.115) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่ทางการเกษตรของตนเองเฉลี่ย 17.51 ไร่ พื้นที่เช่าทำการเกษตรเฉลี่ย 15.07 ไร่

5.2.4 รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน

ชำนาญ เมืองลอง (2555, น.96) ได้ศึกษาบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า เกษตรหมู่บ้าน มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 3.88 คน มีรายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 245,000 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 1119,000 บาทต่อปี รายได้ที่เพิ่มขึ้นอาจทำให้การปฏิบัติงานลดลง เนื่องจากรายได้ที่มากเพราะมีภาระหน้าที่มากทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพลดลงด้วย

คำริ ชาวพะเยาว์ (2554 , น.68) ศึกษาการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดพะเยา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน มีแรงงานที่ใช้ในการเกษตรเฉลี่ย 3.16 คน มีพื้นที่การเกษตรของตนเองเฉลี่ย 16.90 ไร่ และมีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 12.15 ไร่ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 86,129.23 บาทต่อปี มีรายได้จากอาชีพทางการเกษตรเฉลี่ย 376,212.40 บาทต่อปี

มณฑิรา พฤษภกัฒมาศ (2554, น.115) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 230,191.10 บาทต่อปี มีรายจ่ายในภาคเกษตรเฉลี่ย 91,012.76 บาทต่อปี มีแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.39 คน

5.3 สภาพทางสังคม ประกอบด้วย การเป็นอาสาสมัครเกษตรประเภทอื่นๆ การเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน การดำรงตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตร

คำริ ชาวพะเยา (2554, น.68) ศึกษาการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดพะเยา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางสังคม และเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือ สถาบันทางการเกษตร

ทัศนีย์ บุญกล้า (2554, น.71) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ในจังหวัดนครพนม พบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน และส่วนใหญ่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นหมอดินอาสาจากผู้ใหญ่บ้าน

กณณิกา บุญยิ่ง (2556, น.44 - 45) ศึกษาเรื่อง บทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในการส่งเสริมการเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ร้อยละ 81.7 มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 45.2 มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 26.1 มีตำแหน่งเป็นประธาน/กรรมการกลุ่มต่างๆ ร้อยละ 13.9 และมีการดำรงตำแหน่งอื่นๆ ได้แก่ อสม. สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต./เทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และร้อยละ 18.3 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ในขณะที่การเป็นอาสาสมัครด้านอื่นๆ พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 63.5 เป็นอาสาสมัครด้านอื่นๆ ร้อยละ 25.6 เป็นเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 22.2 เป็นผู้แทนเกษตรกร ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร พบว่าร้อยละ 87.0 เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ร้อยละ 42.6 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. การเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 86.1 ผู้นำชุมชนเป็นผู้คัดเลือกและเสนอชื่อ ร้อยละ 7.8 ได้รับการเสนอชื่อจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และสาเหตุที่มาทำหน้าที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครเกษตรมีอาชีพทางการเกษตร ต้องการช่วยเหลือเพื่อนเกษตรกรในด้านการเกษตร และ ต้องการเพิ่มทักษะการเรียนรู้ทางการเกษตร

ศุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554, น.47) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่าเกษตรหมู่บ้านร้อยละ90.8 เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร โดยเกินครึ่งเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นสมาชิกสภาเกษตรกร เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตามลำดับ

ทัศนีย์ บุญเคล้า (2554, น.49) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม พบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 56.10 เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและรองลงมาเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

ชานาญ เมืองลอง (2555, น.46) ได้ศึกษาบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 93.9 มีตำแหน่งอื่น ๆ เช่น อสม. อปพร. หัวหน้าคุ้ม สารวัตรกำนัน ร้อยละ 46.9 มีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน

นายเจษฎา กาพย์ไชย (2554, น.82) ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเป็นอาสาสมัครเกษตรประเภทอื่นๆ พบว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 73.1 เป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านประเภทอื่นๆ และ ร้อยละ 26.9 ไม่เป็น ลักษณะการเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตร เพราะผู้นำชุมชนคัดเลือก 121 คน รองลงมาใน เป็นอาสาสมัครเกษตรเพราะสมาชิกในชุมชนคัดเลือก 112 คน เป็นอาสาสมัครเกษตรเพราะสมัครด้วยตนเอง 62 คน และเป็นอาสาสมัครเกษตรเพราะเจ้าหน้าที่คัดเลือก 45 คน ร้อยละ 79.0 เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือ สถาบันทางการเกษตร และ ร้อยละ 21.0 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือสถาบันทางการเกษตร

5.4 ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่

สุสดี จันทร์ (2556, น.74) ศึกษาความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ย 4.09 เมื่อพิจารณาราย ประเด็น พบว่าทั้ง 4 ประเด็นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย คือติดตามสถานการณ์การเกษตร ในหมู่บ้าน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดเก็บรวบรวมข้อมูล พื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน และประสานงานในการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ไขปัญหา ของเกษตรกรในหมู่บ้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.19 4.19 4.06 และ 3.96 ตามลำดับ

อรวรรณ จินะใจหาญ (2554, น.57) ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย มีความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ในขณะที่ วิชัย ศรีผา (2552, น.98) ศึกษาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่าความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีเพศแตกต่างกันต่อการปฏิบัติงานเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศชายมีความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมากกว่าเพศหญิง

5.5 การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

นายเจษฎา กายย์ไชย (2554, น.82) ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าภาพรวมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตร หมู่บ้าน ในภารกิจ 4 ด้านพบว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในระดับมากในทุกด้าน ในขณะที่

สุวิสาห์ กันตอนันตพร(2554, น.77-78) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า เกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า โดยภาพรวมเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มี 2 ตัวแปร คือ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน และ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่ระดับ 0.05 มี 3 ตัวแปร คือ อายุ รายได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากสื่อสารมวลชน

ชำนาญ เมืองลอง (2555, น.92) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเห็นว่าการปฏิบัติงานในระดับมาก คือ การช่วยขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.01) การช่วยประชาสัมพันธ์และขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจตามแบบการขึ้นทะเบียนพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) การร่วมเวทีประชาคมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร การเสนอข้อมูลการเกษตรของหมู่บ้านให้กรรมการหมู่บ้าน และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง การรายงานศัตรูพืช ได้แก่ จัดทำแปลงพยากรณ์ รายงานการระบาดเตือนการระบาด การรายงานข้อมูลผู้ประสบภัย ได้แก่ น้ำท่วม ฝนแล้ง น้ำเสีย การรายงานสินค้าเกษตรตกต่ำ

จริยา ไชยประเสริฐ (2550, น.10) กล่าวว่า ในการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ ระดับตำบล จะปรึกษาเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอก่อนการดำเนินงาน และใช้วิธีการประสานงานกับเกษตรกร โดยการเข้าไปประสานงานที่บ้านและทางโทรศัพท์ ซึ่งได้รับความพึงพอใจและให้ความร่วมมือจากเกษตรกรด้วยดี

ณัฐภัส มธุรส (2549, น.70) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในค่ายนวมินทราชินี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุข ในพื้นที่ค่ายนวมินทราชินี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข อยู่ในเกณฑ์มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

5.6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ (2556, น.56) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ในจังหวัดชลบุรี พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรีคือ การรับทราบข้อมูล / ข่าวสารด้านการเกษตร การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน และความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน

ศุสดี จันทร (2556, น.57) ที่ศึกษา เรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดนครนายก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุการเป็นหมอดินอาสา จำนวนแรงงานในครัวเรือน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นเกษตรหมู่บ้าน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การได้รับการฝึกอบรม แหล่งความรู้ด้านการเกษตร การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน

สุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554, น.42) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรีคือ การรับทราบข้อมูล / ข่าวสารด้านการเกษตร การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน และความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน

ทักษิณีย์ บุญเกล้า (2554, น.53) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ได้แก่การเข้าอบรมความรู้ การร่วมกับเจ้าหน้าที่ วิธีการผลิตและการใช้ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน การได้รับบริการหรือสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน การสร้างเครือข่ายของหมอดินอาสา ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสาหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม

5.7 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

สุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554, น.68) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดร้อยละ 36.6 คือ กิจกรรมพัฒนาการเกษตรที่ได้รับไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร รองลงมาคือการที่หน่วยงาน ไม่มีแบบฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลการผลิตพืชและกำหนดรายงานที่ชัดเจน และมีข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน คือ ให้มีการฝึกอบรมเกษตรหมู่บ้านบ่อยครั้งและต่อเนื่อง รองลงมาคือเสนอให้มีค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ

เกษร สวนศรี (2552, น.58) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่าปัญหาในการปฏิบัติงานที่พบมาก คือไม่มีการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือไม่มีค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน มีข้อเสนอแนะคือ ให้คัดเลือกเกษตรกรที่มีความรู้ และสมัครใจ มีจุดเรียนรู้ศึกษาดูงาน และการได้รับฟังคำบรรยายความรู้อย่างต่อเนื่อง

ชำนาญ เมืองทอง (2555, น.93) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านโดยภาพรวมมีระดับของปัญหา/อุปสรรคด้านต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถที่ใช้ส่งเสริมและนำต่อเกษตรกร ด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ด้านความร่วมมือของเกษตรกรในหมู่บ้าน ด้านเวลาในการปฏิบัติงานอาสา ด้านงานเร่งด่วนที่ต้องเก็บข้อมูลส่ง ด้านการกรอกข้อมูลที่ผิดพลาด ด้านสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ด้านความไม่เข้าใจกันไม่เปิดใจกว้าง ด้านการสื่อสารไม่เข้าใจกัน ด้านคำสั่งนโยบายไม่ชัดเจน ด้านภาระหน้าที่ไม่ชัดเจน ด้านภาระงานที่รับผิดชอบมากเกินไป และด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะ โดยให้มีค่าตอบแทนอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านพอเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานให้ช่วยเหลือเกษตรกรชาติอย่างรวดเร็วและถูกต้อง

